

การศึกษาการปรับใช้พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการในการใช้ป่าชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็ก และ 2) เพื่อศึกษากระบวนการปรับใช้พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็ก

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็ก ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มประชากรคือประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็ก โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบอต่อ (Snowball sampling) โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลมี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มแกนนำชุมชน และกลุ่มผู้ใช้ป่าชุมชนภายในชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการการใช้ป่าชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็กสามารถแบ่งออกเป็นช่วงเวลาสำคัญ 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การใช้ป่าช่วงพิธีกรรมและความเชื่อในยุคดั้งเดิม (อดีต - ปี พ.ศ. 2532) มีการใช้พื้นที่ป่าในเชิงพาณิชย์โดยการบุกรุกจากชาวบ้านหมู่บ้านตลาดจี้เหล็กเอง รวมถึงการสัมปทานจากองค์กรภายนอก และการตัดไม้ไปขายให้นายทุนของชาวบ้านในหมู่บ้านอื่น

ช่วงที่ 2 การใช้ป่าช่วงการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าของวัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง และองค์กรภายนอก (ปี พ.ศ. 2533 - ปี พ.ศ. 2546) เป็นช่วงที่รัฐพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการใช้ทรัพยากรป่าจากสภาพที่เสื่อมโทรมมาเปลี่ยนให้ป่าเกิดการฟื้นฟูและเกิดการจัดการที่ดีในชุมชน

โดยความร่วมมือของวัดพระธาตุคอกยอแจ่มแจ้งที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน รวมถึงการสนับสนุนในการจัดการป่าชุมชนจากองค์กรภายนอกอีกด้วย

ช่วงที่ 3 การใช้ป่าช่วงการปรับใช้พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน (ปี พ.ศ. 2547 – ปี พ.ศ. 2552) เป็นช่วงที่ชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็กได้มีการเรียนรู้ และมีแนวทางในการจัดการป่าชุมชนและการใช้ป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนเอง

ในส่วนของการปรับใช้พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนในการจัดการป่าชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็กนั้น พบว่า ชุมชนบ้านตลาดจี้เหล็กได้นำเอาพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชน กลับมาใช้ใหม่ผ่านพิธีกรรมการเลี้ยงผีขุนน้ำ ซึ่งเป็นพิธีกรรมและความเชื่อที่เคยปฏิบัติมาแต่สมัยดั้งเดิมมาปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเพื่อนำมาใช้ในด้านต่างๆ ได้แก่ ก) การปรับใช้พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนในด้านความรู้ในการจัดการป่าชุมชน โดยพิธีกรรมการเลี้ยงผีขุนน้ำที่จัดขึ้นใหม่ได้มีการนำความรู้และแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชนมาจัดเป็นนิทรรศการให้คนในชุมชนได้ศึกษา ข) ด้านของรูปแบบของพิธีกรรมการเลี้ยงผีขุนน้ำก็มีการปรับเปลี่ยนด้านอุปกรณ์ หรือสถานที่ที่ใช้ในพิธีกรรม รวมถึงการสร้างบรรยากาศในพิธีกรรมให้น่าสนใจขึ้น ค) การจัดพิธีกรรมการเลี้ยงผีขุนน้ำที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชน เช่น กรรมการป่าชุมชน แกนนำชุมชน ผู้อาวุโสที่มีส่วนในการเรียนรู้ และคิดค้นการจัดพิธีกรรมให้เกิดขึ้น อีกส่วนหนึ่งได้เกิดจากการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก เช่น ศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ 1 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น ง) การปรับใช้พิธีกรรมและความเชื่อของหมู่บ้านตลาดจี้เหล็ก พบว่า มีบทบาท หน้าที่ในการเป็นความรู้สมัยใหม่ในการปลูกฝังจิตสำนึกของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน รวมถึงการดึงความสนใจคนในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานในภาคการเกษตร แต่ไปทำงานนอกหมู่บ้าน จึงทำให้คนในชุมชนนั้นห่างไกลจากการดูแลรักษาป่าชุมชน พิธีกรรมการเลี้ยงผีขุนน้ำที่จัดขึ้นจึงเป็นการรวมความเป็นชุมชนให้เกิดขึ้นอีกครั้ง โดยมีการปรับพิธีกรรมใหม่ให้มีความน่าสนใจ พร้อมทั้งปลูกฝังการจัดการป่าชุมชนพร้อมกันไปด้วย และการปรับความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน กับเจ้าหน้าที่รัฐ และบุคคลภายนอก นำไปสู่การจัดการป่าชุมชนโดยชุมชนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการป่าชุมชนของชุมชน

This study, on the Adaptation of Community Ritual and Belief in Community Forest Management, has the following objectives: 1) to investigate the development of community forest usage in Ban Talad Khee Lek Community, and 2) to study the community's adaptation of Community Ritual and Belief in Community Forest Management practices.

This paper outlines a qualitative research study conducted in the area of Ban Talad Khee Lek Community Forest, in Mae Pong Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province. The study population used was those who reside in Ban Talad Khee Lek Community. A snowball sampling method was used to select the sample groups, and observation, interviews and group discussions were used as the study methods. There were three groups of informants: government officers, community leaders and community forest users. The collected data was analyzed in accordance with the objectives of the study, and the findings presented in descriptive form.

The findings reveal that the development of community forest usage in Ban Talad Khee Lek Community can be divided into three main periods, as follows:

The first period, with traditional community forest usage (up to B.E. 2532), the forest was used commercially by the villagers of Ban Talad Khee Lek for their own use, by outside concession holders, and by people from other villages who cut down the trees for sale.

The second period, where community forest usage came to participate of Prathat Doi Jom Jaeng Temple and other external organizations (B.E. 2533 to 2546), the Government attempted to solve the forest usage problems. The Government tried to change the degraded forest into

recovered forest, and attempted to introduce more effective forest management practices into the community, with the support of Prathat Doi Jom Jaeng Temple, the local community center and other external organizations.

The third period, during which time community forest usage, including the ritual ceremony and community beliefs system, has been adapted to fit the formal community forest management process (B.E. 2547 to the present), Ban Talad Khee Lek Community has learned from its past experience and produced guidelines for community forest management, including with respect to the sustainable use of the forest.

In terms of the adaptation of ritual ceremonies and community beliefs to local community forest management practices, it was found that the community has brought its Phi Khun Nam (River spirit) ceremony back into use. This traditional ceremony has been adapted in different ways, a) to fit the knowledge required for sound community forest management, the revitalized Phi Khun Nam ceremony presents the knowledge and concepts required for sound community forest management in the form of an exhibition. b) to fit the patterns of the ritual ceremonies, there have been some adjustments to the tools and equipment used in the ceremony, as well as the ceremony location and the atmosphere created. c) to fit the components of the relevant internal and external organizations, the new Phi Khun Nam ceremony is now organized by different groups in the community, such as the Community Forest Committee, Community leaders and senior scholars, with support from external organizations such as the Community Forest Promotion Center Region 1 and the Huai Hong Krai Royal Development Study Center. d) to fit the roles and functions of the ritual ceremonies and beliefs, the adaptation of community ritual and belief in community forest management has played a role in raising the awareness of community forest management issues and has attracted people's interest in participating in the process. Social and economic changes have caused people in the community to leave the agricultural sector and to work outside the community. This has meant that people are less involved in conserving for their community forest. The Phi Khun Nam ceremony has found a way to unite the community; the ceremony has been altered to become more interesting, and is used to educate the people in community forest management principles. The ceremony has also created a relationship between the community and the Government officers, as well as other outsiders. It has led the community to manage the forest by itself, and to exhibit its capabilities in terms of community forest management.